

การศึกษาลักษณะพื้นผิวผ้าสำหรับสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ผิวบนด้วยเทคนิควัสดุปะติด

ประทีป สุวรรณโร

The study of texture case for creative relief printing using collagraph technique

Prateep Suwanro

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
Faculty of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus
Corresponding author. E-mail address: prateep.s@psu.ac.th
received: July 21, 2021 revised: September 23, 2021 accepted: October 12, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาลักษณะพื้นผิวผ้าสำหรับสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ผิวบนด้วยเทคนิควัสดุปะติด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะพื้นผิวผ้าและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ผิวบน ด้วยเทคนิควัสดุปะติด โดยการสุ่มเลือกผ้าจากสถานประกอบการประเภท ร้านขายผ้าเมตรหรือผ้าหาลา และร้านรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้ 75 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า พื้นผิวผ้าที่มีค่าน้ำหนักแตกต่างกัน ความหยาบละเอียดต่างกัน จะให้ค่าน้ำหนักของพื้นผิวต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากความหนาแน่นและการเรียงตัวของเส้นใยเป็นเส้นทแยงและประสานตัดกันไปมา ผ้าลูกไม้จะให้ลวดลายชัดเจนและสวยงาม ผ้าถักจะให้พื้นผิวฟูไม่คมชัดเหมาะแก่การสร้างพื้นผิวเป็นพื้นหลังภาพ ผ้าบางชนิดทดลองพิมพ์ง่ายเพราะมีความบาง การทดลองพิมพ์และคัดเลือกพื้นผิวโดยผู้เชี่ยวชาญ ทำการวิเคราะห์คุณสมบัติการติดสี ผลของพื้นผิวและองค์ประกอบภาพทางศิลปะ ลวดลายผ้าแสดงให้เห็นคุณสมบัติต่าง ๆ ได้แก่ ความหยาบ ความละเอียด ความทึบหนา เส้น น้ำหนัก และรูปทรง ส่งผลต่อความรู้สึกที่แตกต่างของผลงานที่สร้างสรรค์ ความหลากหลายของพื้นผิวผ้าแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มพื้นผิวที่แสดงค่าน้ำหนักอ่อน-แก่ 2. กลุ่มพื้นผิวที่แสดงลักษณะลวดลายเส้น 3. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลายเรขาคณิตและลวดลายอิสระ 4. กลุ่มพื้นผิวที่แสดงลักษณะลวดลายพรรณพฤกษา กระบวนการสร้างสรรค์ภาพพิมพ์ผิวบนด้วยเทคนิควัสดุปะติด กำหนดรูปแบบและเทคนิคพิมพ์ซ้อนทับ ผลการสร้างสรรค์สามารถจัดกลุ่มตามลักษณะความแตกต่างของพื้นผิวที่ปรากฏจากการทดสอบการพิมพ์ได้ 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มการจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีค่าน้ำหนักเป็นจุดเด่น 2. กลุ่มการจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีลวดลายอิสระและเรขาคณิตเป็นหลัก 3. กลุ่มการจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีลวดลายพรรณพฤกษา

คำสำคัญ: ลักษณะพื้นผิว ภาพพิมพ์ผิวบน เทคนิควัสดุปะติด

ABSTRACT

The study of texture case for creative relief printing using collagraph technique aimed (1) to examine fabric texture, and (2) create collagraph printing. Fabrics, 75 samples for trial printing, were randomly selected from cloth stores and tailor stores in Muang, Pattani. The results showed that fabric provides different texture of its weight. Different roughness provides surface weigh differently. These surface differences are due to density and pattern of fiber in each direction - diagonal and cross-hatched pattern. Lace fabrics give sense of beauty and distinction in its design, while knitted fabrics provide fluffy and vague texture which is suitable for making image background. Some fabrics were easily tested for printing because of their thinness. The collagraph printing trials were selected by experts and analyzed for sticking of color. The results of texture and visual element of art of fabric patterns showed various features including roughness, fineness, ruggedness, line, weight, and shape, which

gave a sense of personality derived from the collagraph printing with distinct and various features of surface. The variety of fabric textures can be categorized into four groups: 1. low and high key texture, 2. line texture, 3. geometric and free texture, and 4. floral and leaf design texture. In the making process of collagraph printing, to define patterns and overlay printing techniques. The collagraphs were categorized into three different surface texture of printmaking including 1. composition using overall intensity of surface weight, 2. composition using geometry and independent texture, and 3. composition using flora textures.

Keyword: Texture, Relief Printing, Collagraph Technique

บทนำ

มนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ห่อหุ้มร่างกายด้วยวัสดุที่ได้มาจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ หนังสัตว์ ขนนก ระยะต่อมามนุษย์รู้จักวิธีการดัดแปลงสิ่งที่มีในธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มร่างกายให้เหมาะสม โดยวิธีการ ผูก มัด ถัก ทอ ตลอดจนวิธีการตัดเย็บด้วยความเจริญทางวัฒนธรรมลักษณะ ประเภทของผ้า ก็มีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ความแตกต่างดังกล่าวยังสามารถบ่งบอกถึงสภาพสังคม ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และเศรษฐกิจ ของสังคมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี การเลือกใช้ผ้าในปัจจุบันนอกจากจะใช้เป็นวัตถุดิบประเภทผ้าในการตัดเย็บแล้วอุตสาหกรรมอื่น ๆ ก็ยังได้พัฒนาเส้นใย ลวดลาย และพื้นผิวในลักษณะแปลกและแตกต่างกันมากมายทำให้เกิดความตื่นตัวในการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ใช้ผ้าเป็นวัตถุดิบ เนื้อผ้าเป็นสมบัติที่เกี่ยวข้องทั้งด้านที่มองเห็นด้วยตาและที่สัมผัสด้วยมือ ผ้ามีพื้นผิวที่เรียบหรือขรุขระ ผ้าที่ทำจากเส้นใยธรรมชาติจะมีผิวที่ดูไม่สม่ำเสมอเมื่อเทียบกับผ้าที่เป็นเส้นใยประดิษฐ์สมบัติของเนื้อผ้าขึ้นอยู่กับผิวของเส้นใยและเส้นด้าย ลักษณะการถักทอและการตกแต่งก็มีผลต่อสมบัติเนื้อผ้า (สายชล, 2554) แม้กระทั่งในแวดวงการสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ก็ยังใช้ผ้าในรูปลักษณะที่แปลกและแตกต่างกันเพื่อสร้างความน่าสนใจในงาน

ลักษณะพื้นผิว (Texture) ทางศิลปะเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งทำให้เกิดความงาม ลักษณะของบริเวณพื้นผิวของสิ่งต่าง ๆ เมื่อสัมผัสจะต้องหรือมองเห็นแล้วรู้สึกได้ว่าหยาบ ละเอียด เป้นมัน ด้าน ขรุขระ เป็นเส้น เป็นจุด เป็นก้ำมะหยี่ ลักษณะผิวของวัสดุที่ใช้ในงานศิลปะที่มีความสำคัญต่อความงามในด้านสุนทรียภาพ ลักษณะผิวจะมีความหมายทั้งในด้านการสัมผัสโดยตรงและการมองเห็น ทำให้เกิดความสุขทั้งทางกายและทางใจ ลักษณะผิวของงานศิลปะอาจจะเป็นลักษณะผิวตามธรรมชาติ สามารถจับต้องได้ เช่น ลักษณะผิวของกระดาษทราย ผิวส้ม หรือลักษณะผิวที่ทำเทียมขึ้น ซึ่งเมื่อมองดูจะรู้สึกหยาบหรือละเอียด แต่เมื่อสัมผัสจะต้องกลับกลายเป็นพื้นผิวเรียบ ได้แก่ วัสดุสังเคราะห์ที่ทำลักษณะพื้นผิวเป็นลายไม้ ลายหิน ลายบนเนื้อผ้า เป็นต้น ความรู้สึกต่อลักษณะผิว ลักษณะผิวที่เรียบและขรุขระจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะงานทัศนศิลป์ในสาขาภาพพิมพ์ พื้นผิวจะสามารถสร้างค่าน้ำหนักได้อย่างดีเยี่ยม เมื่อนำมาผืนกลบนแผ่นแม่พิมพ์ และพิมพ์ได้จำนวนตามที่ต้องการได้มากกว่าหนึ่งชิ้นงาน การนำผ้าหรือเศษผ้าที่ไม่ได้ใช้แล้วมาทำเป็นแม่พิมพ์ นับเป็นการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า เป็นการยืดวงจรการใช้งานวัสดุและช่วยลดปริมาณขยะสิ่งเหลือทิ้งได้เป็นอย่างดี

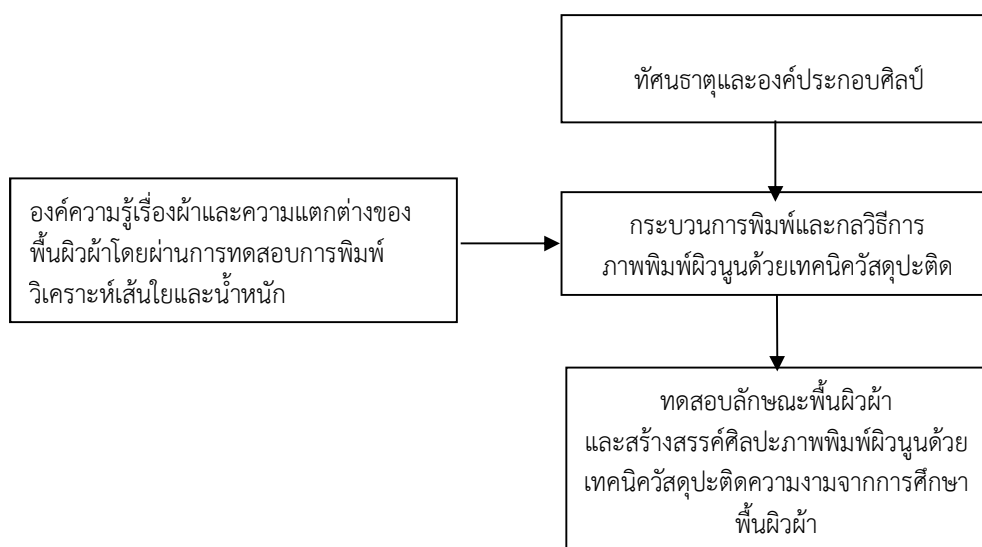
จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมองเห็นแนวทางในการนำวัสดุประเภทผ้า เลือกสรรตามความเหมาะสมและจำแนกประเภท เส้นใย พื้นผิว ทดลองความสามารถในการดัดสีของพื้นผิวผ้าเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นแม่พิมพ์ภาพพิมพ์ผิวขน เทคนิควัสดุปะติด (Collagraph) ซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถหาได้โดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเป็นการเก็บรวบรวมองค์ความรู้วัสดุการพิมพ์ทางด้านทัศนศิลป์ สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนทางด้านศิลปะและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะประเภทภาพพิมพ์ให้มีพัฒนาการทางด้านวัสดุการพิมพ์ที่มีความหลากหลาย ตอบสนองการเรียนรู้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอุดมศึกษา และเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สำหรับผู้สนใจทั่วไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพื้นผิวของผ้า คุณสมบัติการติดสับนพื้นผิวผ้าและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ผิวนูน ด้วยเทคนิควัสดุปะติด

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. กรอบแนวคิด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดหลักการด้านศิลปะ องค์ประกอบศิลป์และกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด ประเภทผ้า นำมาสรุปเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ศิลปะภาพพิมพ์ในสมัยโบราณได้เติบโตและมีวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วในด้านเทคนิคต่าง ๆ ตัวอย่างแรก ๆ ของการพิมพ์ที่ค้นพบบนถ้ำมนุษย์สมัยโบราณ พบหลักฐานเกี่ยวกับกลวิธีพิมพ์ลายฉลุที่ทำด้วยมือโดยการใช้ส้อมแท่งลงไปบนเส้นรอบฝ่ามือ ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้ค้นพบสีได้นำมาประยุกต์ใช้ในภาพพิมพ์โดยวิธีการทำภาพพิมพ์วิธีดั้งเดิมยังคงอยู่ นอกจากจิตรกรรมแล้วยังปรากฏผลงานแกะสลักหินก้อนเล็ก ๆ แสดงความอุดมสมบูรณ์ของเพศแม่ แกะบนผนังถ้ำเป็นรูปสัตว์ลายเส้น ซึ่งการแกะสลักภาพสลักเส้นบนผนังถ้ำนั้น อาจจะนับได้ว่าเป็นหลักฐานในการแกะแบบพิมพ์ของมนุษย์เป็นครั้งแรกก็ได้

ภาพพิมพ์ในประเทศไทยได้เกิดขึ้นเมื่อ 700 ปีมาแล้ว โดยมีหลักฐานค้นพบในบ้านเชียงและได้พัฒนาเรื่อย ๆ มา และเข้ามามีบทบาทในด้านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน หนังสือราชการและสิ่งพิมพ์ โฆษณา ซึ่งในประเทศไทยได้มีการจัดการเรียนการสอนครั้งแรกในมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ภาพพิมพ์มีเทคนิคกระบวนการในการสร้างงานหลายเทคนิค และสามารถแบ่งประเภทเป็น กรรมวิธีพิมพ์จากส่วนนูนของแม่พิมพ์ (Relief Process) เป็นกรรมกรรมวิธีที่เก่าแก่ที่สุด กรรมวิธีพิมพ์จากส่วนร่วมของแม่พิมพ์ (Intaglio Process) กรรมวิธีพิมพ์จากส่วนราบของแม่พิมพ์ (Surface Process) การพิมพ์ภาพนั้นผู้พิมพ์จะต้องเขียนรายละเอียดเกี่ยวกับภาพที่พิมพ์ไว้ด้านล่างของผลงานด้วยดินสอ ประกอบด้วย จำนวนพิมพ์จะแสดงเป็นตัวเลขเศษส่วน เช่น 2/10 หมายถึงชิ้นที่พิมพ์เป็นชิ้นที่ 2 จากผลงานที่พิมพ์ทั้งหมด 10 ชิ้น (ปัทมพร ทนชัยบุตร, 2548: 32-38) ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าศิลปะภาพพิมพ์เป็นทัศนศิลป์ที่สำคัญในการถ่ายทอดความคิด โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ทางเทคนิคของภาพพิมพ์ตามที่ศิลปินพอใจ โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่งอย่างอิสระ มีคุณค่าไม่ด้อยไปกว่าทัศนศิลป์แขนงอื่น

สมศิริ อรุณทัย (2559: 161-174) กล่าวว่า ภาพพิมพ์ เป็นผลงานที่ถ่ายทอดด้วยการพิมพ์จากแม่พิมพ์ มี 4 วิธี คือ การพิมพ์ผิวนูน การพิมพ์ร่องลึก การพิมพ์พื้นราบ การพิมพ์ฉลุ การพิมพ์ผิวนูนเป็นการพิมพ์จากผิวส่วนที่อยู่สูงของแม่พิมพ์ ได้แก่ การพิมพ์ภาพแกะไม้ การพิมพ์ภาพแกะไม้ค่าต่างแสงเงา การพิมพ์ภาพพิมพ์ลายแกะไม้ การพิมพ์ภาพพิมพ์มีขมิ้มรงค์ การพิมพ์ภาพพิมพ์ยางแกะ การพิมพ์ภาพพิมพ์ถู และการพิมพ์ภาพพิมพ์จากฟิล์มถ่ายรูป เป็นต้น การพิมพ์ร่องลึก เป็นการพิมพ์จากส่วนร่องของแม่พิมพ์ที่หมึกขังอยู่ ได้แก่ การพิมพ์เซาะร่อง การพิมพ์กัดกรด การพิมพ์กัดกรดแบบพื้นนูน การพิมพ์จารเข็ม การพิมพ์อย่างสีน้ำ และการพิมพ์กราวัวร์แบบภาพถ่าย เป็นต้น การพิมพ์พื้นราบ เป็นการพิมพ์จากพื้นแบนราบ ในด้านศิลปะการพิมพ์คือ การพิมพ์หิน การพิมพ์ฉลุ เป็นการพิมพ์จากแม่พิมพ์ที่ฉลุเป็นภาพที่ต้องการ ได้แก่ การฉลุกระดาษเป็นแม่พิมพ์และการพิมพ์ตะแกรงไหม เป็นต้น

การสร้างสรรคภาพพิมพ์ในปัจจุบันมีกรรมวิธีต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2541: 129-131) จึงได้มีการแยกประเภทของการพิมพ์ออกตามลักษณะของแม่พิมพ์ และเทคนิคการพิมพ์ได้ 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ภาพพิมพ์นูน (Relief printing) เป็นภาพพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่แกะหรือขุดเนื้อวัสดุส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดหมึกให้ลึกลงไป เมื่อพิมพ์ภาพหมึกจะติดจากส่วนที่เป็นพื้นผิวเดิมของแม่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น ภาพพิมพ์แกะไม้ (Woodcut) ภาพพิมพ์แกะยาง (Lino Cut) ภาพพิมพ์วัสดุปะติด (Collagraph)

ภาพพิมพ์ร่องลึก (Intaglio Printing) เป็นการพิมพ์จากส่วนที่ลึกลงไปของแม่พิมพ์โลหะ เมื่อทำการพิมพ์ หมึกจะติดจากส่วนที่เป็นร่องลึกของแม่พิมพ์ ซึ่งตรงกันข้ามกับภาพพิมพ์จากแม่พิมพ์นูน ภาพพิมพ์จากแม่พิมพ์โลหะมีหลายชนิดแตกต่างกันไปตามกรรมวิธีการทำ เช่น ภาพพิมพ์จารเข็ม (Drypoint) ภาพพิมพ์กัดกรด (Etching) ภาพพิมพ์มีขมิ้มรงค์ (Mezzotint) ภาพพิมพ์สีน้ำ (Aquatint) ภาพพิมพ์กัดกรดผิวนูน (Soft-ground) ภาพพิมพ์โลหะแกะลายเบา (Line-engraving)

ภาพพิมพ์พื้นราบ (Planographic Printing) เป็นการพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ผิวเรียบไม่มีการขูดขีดแกะสลักใด ๆ เดิมใช้แม่พิมพ์หิน (Lithographic) ที่เรียกว่า กลิวิธีพิมพ์หิน ภายหลังจึงใช้แม่พิมพ์แผ่นสังกะสีที่เรียกว่า กลวิธีออฟเซต การพิมพ์ภาพโดยยึดหลักการที่ว่าไขมันกับน้ำไม่เข้ากัน กล่าวคือ ใช้วัสดุผสมไขมันเขียนบนภาพลงบนพื้นแม่พิมพ์ก่อน แล้วทาพื้นให้เปียกน้ำ น้ำจะไม่จับภาพส่วนที่มีไขมันผสมอยู่ จากนั้นจึงใช้ลูกกลิ้งหมึกพิมพ์ลงไป หมึกจะจับเฉพาะที่เขียนไขมันไว้เท่านั้น

ภาพพิมพ์ลายฉลุ (Stencil) เป็นการพิมพ์จากแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นโดยการฉลุกระดาษหรือโลหะให้เป็นภาพหรือลวดลาย แล้วพ่นหรือป้ายสีผ่านช่องฉลุไว้ลงบนพื้นวัสดุที่รองรับ เช่น กระดาษ ผ้า ไม้ การพิมพ์แบบนี้ต่อมาได้พัฒนาเป็นกลวิธีพิมพ์ตะแกรงไหม (Silk Screen) ศิลปะภาพพิมพ์ช่องฉลุ เป็นงานทัศนศิลป์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการสร้างสรรค์ผลงานอย่างมีขั้นตอน โดยการสร้างแม่พิมพ์เพื่อใช้เป็นตัวกลางในการทำให้เกิดภาพ ภายหลังหลักการ 2 ส่วนคือ แม่พิมพ์ส่วนที่มีความทึบตัน คือส่วนที่ปิดกั้นไม่ให้สีผ่านลอดไปได้ และส่วนที่เป็นช่องว่างสีจะผ่านลอดไปได้ ปัจจุบันการพัฒนาทางเทคโนโลยีมีความเจริญมากขึ้น ทำให้การสร้างสรรคผลงานทางด้านภาพพิมพ์ช่องฉลุมีความก้าวหน้ามากขึ้น มีทั้งที่ผลิตเพื่อประโยชน์ทางการค้าและสร้างสรรค์เพื่อเป็นผลงานทางศิลปะ (ธนเดช วรวงษ์, 2557: 100-123)

สี แสงอินทร์ (2557: 205-236) ได้ศึกษาภาพองค์ประกอบศิลป์ กรณีศึกษาเทคนิคการสร้างงานศิลปะภาพพิมพ์ครั้งเดียว โดยใช้แผ่นพลาสติกกรองพื้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ครั้งเดียว สามารถพัฒนาเทคนิคและวิธีการสร้างงานได้อย่างหลากหลาย ระบายวัสดุที่ใช้พิมพ์ภาพ มีทั้งกระดาษและผ้าใบ วัสดุที่นำมาพิมพ์เป็นภาพ ได้แก่ วัสดุธรรมชาติ วัสดุผลิตภัณฑ์สิ่งของ ภาพลวดลายต้นแบบตัดฉลุหนังเทียม ภาพต้นแบบตัดฉลุกระดาษการ์ดแข็งลวดลายศิลปะไทย และรูปแบบอิทธิพลศิลปะขอม การพิมพ์ภาพส่วนมากจะใช้วิธีการที่หลากหลาย วัสดุหลายชนิดพิมพ์ในภาพเดียวกัน วัสดุชิ้นที่ผ่านการพิมพ์ไปแล้วสามารถนำมาพิมพ์ซ้ำได้อีก การกลับด้านวัสดุที่ใช้เป็นแม่พิมพ์รวมถึงการจัดวางวัสดุเพิ่มเติมบางส่วน หรือการสับเปลี่ยนการจัดวาง การย้ายตำแหน่งในภาพให้แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย สามารถสร้างสรรค์ผลงานภาพที่ต่อเนื่องกันออกมาเป็นภาพชุดได้

ภาพพิมพ์ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ถือได้ว่าเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ โดยแต่ละกระบวนการนั้นก็ยังมีเทคนิคย่อยอีกมากมาย ซึ่งในแต่ละเทคนิคนั้นศิลปินผู้สร้างผลงานก็จะมีวิธีการคิดค้นเทคนิคพิเศษต่าง ๆ ขึ้นมาเอง เพื่อให้ผลงานที่มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ปัจจุบันภาพพิมพ์หนึ่งชิ้นไม่ได้จำกัดแค่เทคนิคใดเทคนิคหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ศิลปินสามารถสร้างสรรค์งานภาพพิมพ์ในชิ้นเดียวโดยผสมผสานหลายเทคนิคเข้าด้วยกัน ซึ่งเราจะเห็นได้บ่อยครั้ง นอกจากนี้ยังมีงานภาพพิมพ์ 3 มิติ เช่น ผลงานของ ริชาร์ด รอยซ์ (Richard Royce) เป็นต้น

ภาพพิมพ์วัสดุปะติด (Collagraph) จัดอยู่ในกระบวนการภาพพิมพ์จากส่วนร่อง การสร้างแม่พิมพ์เกิดจากการนำเอา เศษวัสดุที่มีลายผิวต่าง ๆ มาปะติดบนแม่พิมพ์ ส่วนการพิมพ์สามารถพิมพ์ได้ทั้งผิวส่วนนูน และสามารถพิมพ์ร่วมกับพื้นผิวจากส่วนร่องได้ด้วย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับเทคนิคภาพพิมพ์กัดกรุดพื้นนูน (Soft-Ground Etching) เฉพาะในงานวิจัยสร้างสรรค์นี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการพิมพ์จากผิวส่วนนูนของพื้นผิวผ้า ที่มีลวดลายของพื้นผิวที่ผ่านการทดสอบและเหมาะสมสำหรับมาทำแม่พิมพ์

กรรมวิธีพิมพ์ภาพวัสดุ มีข้อแตกต่างไปจากแม่พิมพ์ผิวเรียบแบบภาพพิมพ์แกะไม้ ตรงที่แม่พิมพ์วัสดุมีผิวที่ขรุขระมากกว่า จึงควรใช้ลูกกลิ้งที่นิ่มกว่าและต้องใช้หมึกมากกว่าแม่พิมพ์ไม้ เพราะพื้นผิวแม่พิมพ์ที่ขรุขระยอมใช้เนื้อหมึกมากกว่าพื้นผิวเรียบ หากใช้กระดาษพิมพ์ควรเลือกชนิดที่ดูดซึมหมึกได้ดีพอสมควร แต่ถ้าหากใช้กระดาษบางเกินไปต้องหากระดาษทับบนอีกแผ่นหนึ่ง เมื่อใช้ช้อนหรือ Burnisher ถูเวลาพิมพ์จะได้ไม่ขาดง่าย การเลือกวัสดุต่าง ๆ เป็นแม่พิมพ์ เช่น กล้วย แฉก กระดาษ เศษกระดาษ เศษไม้ เลือกตามความรู้สึกว่าสามารถจะรับความรู้สึกนึกคิดอย่างใดอย่างหนึ่งได้ดีหรือนำมาปะติดรวมกันบนกระดาษ สร้างเป็นแม่พิมพ์ตามวิธีการทั่วไป อาจพิมพ์วัสดุหลายชั้น และหลายสีพร้อมกันหรือจะพิมพ์วัสดุทีละชั้น ซึ่งถ้าพิมพ์ทีละชั้นก็อาจจะให้ความประณีตในอีกลักษณะหนึ่ง เพราะการพิมพ์วัสดุนี้ ความสูงต่ำที่แตกต่างกันของวัสดุแต่ละชั้นอาจจะทำให้การพิมพ์ไม่สะดวกง่ายตายยาก ภาพพิมพ์วัสดุปะติดโดยพิมพ์จากส่วนนูนและภาพพิมพ์แกะไม้มีข้อดีอยู่ในแนวคิดเดียวกันคือ ภาพพิมพ์วัสดุปะติดเลือกสรรค์ลวดลายจากพื้นผิวจากส่วนนูนหรือส่วนลึกของวัสดุ มาประกอบกันให้ประสานกลมกลืนอาจจะสร้างเทคนิคอื่น ๆ ให้เป็นเอกภาพกับวัสดุโดยคำนึงถึงวัสดุเหล่านั้นจะสามารถสร้างสัญลักษณ์สื่อความหมายโดยตรง หรือเสนอความงดงามของวัสดุนั้นได้มากน้อยเพียงใด

ประเภทของผ้าและเส้นใย

ผ้า (Fabric) คือวัสดุชนิดหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นแผ่นและผ่านกระบวนการผลิตจากเส้นใยธรรมชาติหรือสังเคราะห์จนได้เป็นเส้นด้ายและผ่านกรรมวิธีการผลิตจนได้เป็นผืนผ้า ประเภทของผ้าแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทผ้าทอ คือวิธีการนำเส้นด้ายมาขัดกัน มีเส้นใยด้ายดังนี้ เส้นด้ายยืน (warp yarn) กับ เส้นด้ายพุ่ง (weft yarn) ประเภทผ้าถัก (Knitted fabric) คือการนำเส้นด้ายต่อกันเป็นห่วง (interlock loops) มีเส้นใยด้ายดังนี้ คือ เส้นด้ายแนวตั้ง (Wales) และ เส้นด้ายแนวนอน (Course) เส้นใยในงานศิลปะว่า เส้นใยหมายถึง ศิลปกรรมที่มีวัสดุเป็นเส้นใยธรรมชาติ หรือเส้นใยสังเคราะห์ และส่วนประกอบอื่น ๆ เช่น เส้นด้าย ผ้า สิ่งทอ ซึ่งมุ่งเน้นแนวความคิดและการใช้วัสดุของศิลปินเพื่อแสดงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์เป็นสำคัญ (ผกา มาศ สุวรรณนิภา, 2563: 31-51) นอกจากนี้หากแบ่งตามชนิดของเส้นใยนั้นจะแบ่งได้ 2 ชนิด (จิราพร เกิดแก้ว, 2558 : 6-7) ดังต่อไปนี้

1. เส้นใยที่ทำจากธรรมชาติ (Natural fiber) และแบ่งได้เป็น 3 ประเภทได้แก่ เส้นใยที่ได้จากพืช (vegetable fibres) เช่น ฝ้าย (cotton) แฟล็กซ์ (flax) ป่าน (Hemp) ปอ (jute) รามี่ (ramie) ลินิน (linen) นุ่น (kapok) และพืชชนิดอื่น ๆ เช่น สับปะรด ผักตบชวา กล้วย เส้นใยที่ได้จากสัตว์ (animal fibres) เป็นเส้นใยที่ได้มาจากสัตว์ เช่น ขนแกะ ขนแพะ และไหม (silk) เส้นใยที่ได้มาจากแร่ธาตุ (mineral fibres) จะนิยมใช้กับงานที่ทนไฟและความร้อนโดยเฉพาะเส้นใยหิน (asbestos)

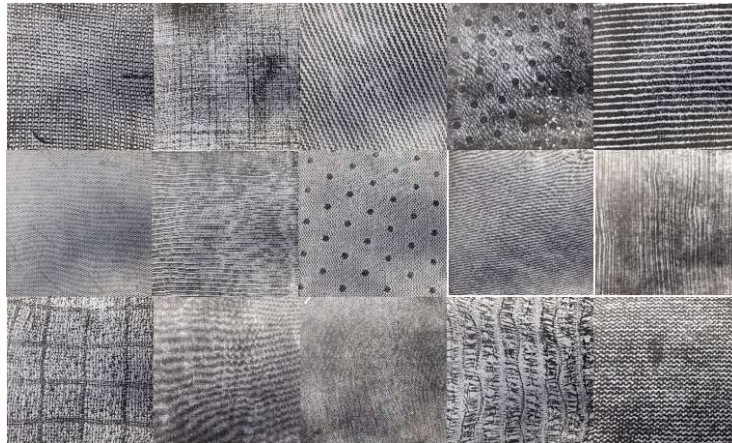
2. เส้นใยที่มนุษย์ผลิตขึ้น (man-made fibres) แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เส้นใยที่ดัดแปลงมาจากพอลิเมอร์ธรรมชาติ (natural polymer fibres) เนื่องจากมีเซลลูโลสจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นฝ้ายหรือลำต้นของต้นไม้ ดังนั้นมนุษย์จึงนำมาดัดแปลงเป็นเส้นใยที่ต้องการ เช่น เรยอน (rayon) ไลโอเซลล์ (lyocell) วิสโคสหรืออะซิเตต (acetate) เส้นใยอนินทรีย์ (inorganic fibres) เป็นเส้นใยที่มนุษย์ผลิตขึ้น เช่น ใยแก้ว (glass) เซรามิก (ceramic) กราไฟต์ (graphite) หรือโลหะ (metallic) เส้นใยสังเคราะห์ (synthetic fibres) เป็นเส้นใยที่ได้มาจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เช่น พอลิเอสเตอร์ (polyester) พอลิเอไมด์ (polyamide) โอลิเฟน (olefin) ไนลอน (nylon)

วิธีดำเนินการวิจัย

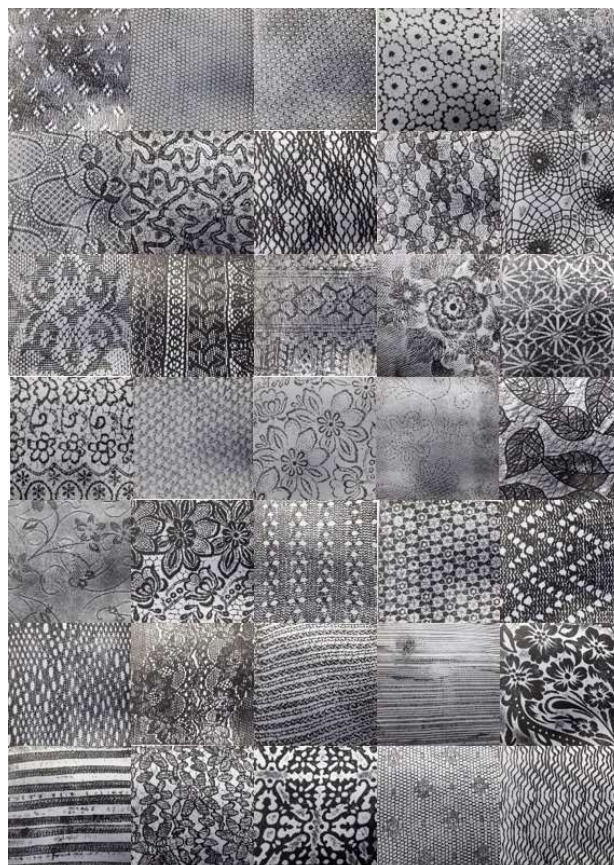
1. ลงพื้นที่ภาคสนาม เก็บตัวอย่างวัสดุผ้าที่จะใช้ในกระบวนการวิจัย เก็บตัวอย่างจากผ้าที่มีอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เพื่อพิจารณาลายผ้า พื้นผิว และชนิดของผ้าซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าลูกไม้ ผ้าถุง ผ้าเรยอน ผ้าปัก
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ประเภทพื้นผิวของผ้า ซึ่งมี 2 ลักษณะประกอบด้วยผ้าที่มีพื้นผิวเรียบลื่นมีลวดลายสีสันสวยงามที่เกิดจากการพิมพ์ลาย และพื้นผิวผ้าที่มีลายจริงตามกายภาพของผ้าเมื่อสัมผัสจะไม่เรียบลื่นแต่จะลักษณะเป็นเส้นนูนตามลักษณะลวดลายนั้น ๆ โดยเลือกเฉพาะพื้นผิวผ้าที่มีผิวสาก ๆ เมื่อสัมผัสด้วยการลูบเพราะการดูด้วยสายตาดังกล่าวอย่างเดียวไม่สามารถจำแนกพื้นผิวผ้าได้ดี
3. การทดลองพิมพ์พื้นผิววัสดุจากเศษผ้าจากการลงพื้นที่สำรวจ ด้วยการพิมพ์โดยการนำผืนผ้าบนกระดาษคาร์บอนกึ่งสี และพิมพ์กดทับด้วยแท่นพิมพ์แรงอัดสูง ในกระบวนการนี้เพื่อค้นหาลวดลายจากพื้นผิวของเศษผ้าที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบ ซึ่งประกอบด้วยเศษผ้าชนิดต่าง ๆ เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าลูกไม้ ผ้ายีนส์ ผ้ามัน ผ้าตาข่าย เป็นต้น
4. นำลวดลายที่ได้จากการพิมพ์ทดสอบมาคัดเลือกจัดกลุ่มวิเคราะห์ลวดลายและน้ำหนัก ทั้งความเหมือนและความแตกต่าง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิคัดเลือกพื้นผิวที่มีความเหมาะสมสำหรับนำมาสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์
5. นำพื้นผิวที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภาพพิมพ์มาทดลองออกแบบแม่พิมพ์สำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน

ภาพ 2 กระบวนการทดสอบพื้นผิวผ้าจากกลุ่มตัวอย่าง
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

ภาพ 3 แสดงคุณลักษณะพื้นผิวผ้าที่ได้จากการทดสอบพิมพ์กลุ่มตัวอย่าง
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

ภาพ 3 แสดงคุณลักษณะพื้นผิวผ้าที่ได้จากการทดสอบพิมพ์กลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)
ที่มา : ประทีป สุวรรณโร, 2563

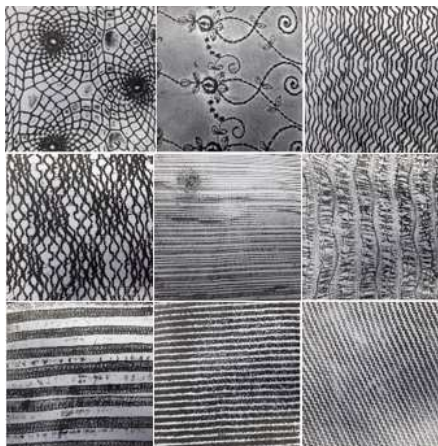
ผู้วิจัยนำพื้นผิวผ้าที่ได้มาวิเคราะห์ความแตกต่างและจัดหมวดหมู่พื้นผิวที่ได้จากการทดสอบ คัดเลือกพื้นผิวโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาออกแบบแม่พิมพ์โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะค่าน้ำหนักอ่อน-แก่

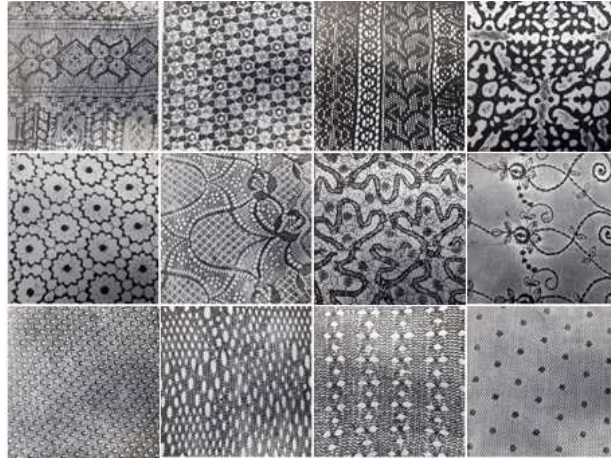
ภาพ 4 แสดงพื้นผิวน้ำหนัก อ่อน-แก่
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

2. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะลายเส้น

ภาพ 5 แสดงพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะลายเส้น
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

3. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะลวดลายเรขาคณิตและลายอิสระ

ภาพ 6 แสดงพื้นผิวผ้าลักษณะลายเรขาคณิตและลายอิสระ
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

4. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะลวดลายพรรณพฤกษา

ภาพ 7 แสดงพื้นผิวผ้าลักษณะลายพรรณพฤกษา
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์วัสดุปะติด

ผู้วิจัยนำแผ่นผ้าที่แสดงพื้นผิวที่ผ่านการคัดเลือกโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาออกแบบสร้างแม่พิมพ์ผิววน โดยร่างแบบลงบนกระดาษการ์ดบอร์ด นำเศษผ้าที่ตัดเป็นรูปร่างต่าง ๆ ทากาวแล้วผนึกลงไปตามที่ได้ออกแบบไว้ แล้วทาเคลือบทับด้วยกาวอีกครั้ง เพื่อกันสีไม่ให้ซึมลงผิวผ้า จากนั้นทิ้งไว้ให้แห้งสนิทก่อนนำมากลิ้งสีลงบนแม่พิมพ์และพิมพ์ลงบนกระดาษเป็นผลงานสร้างสรรค์ต่อไป

ภาพ 8 แสดงกระบวนการทำแม่พิมพ์และวิธีการพิมพ์ภาพ
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

ผลงานสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ผิววน เทคนิควัสดุปะติด

กลุ่มที่ 1 การจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีค่าน้ำหนักเป็นจุดเด่น

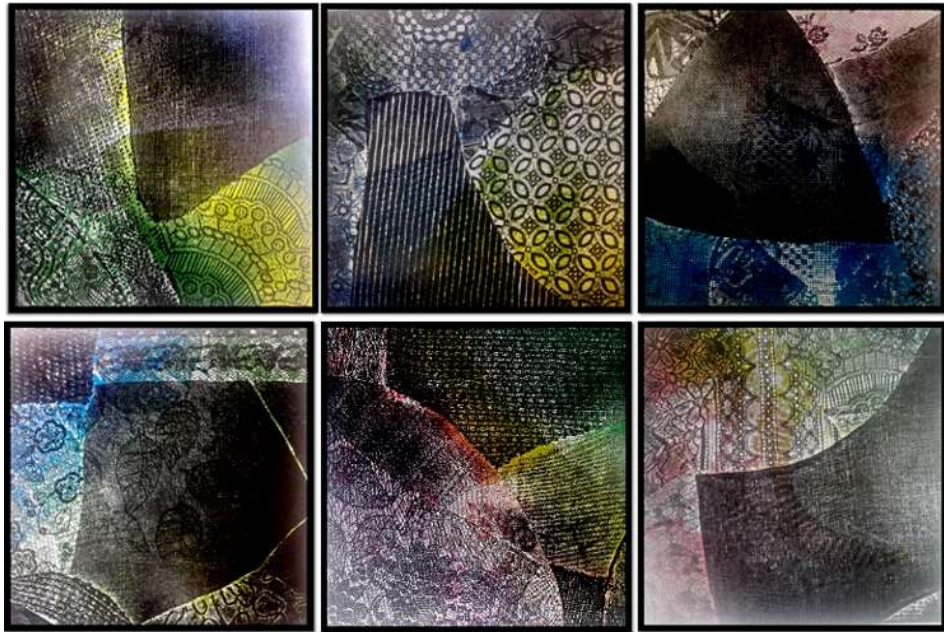
ผลงานภาพพิมพ์ผิววน เทคนิควัสดุปะติด กลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพให้พื้นผิวที่เป็นจุดเด่นของภาพอยู่บริเวณกึ่งกลางของภาพโดยให้จุดเด่นของภาพ กินพื้นที่มากกว่าพื้นผิวอื่นในภาพและเลือกพื้นผิวที่ให้ค่าน้ำหนักอ่อนนุ่มอยู่บริเวณรอบนอกเพื่อไม่ให้รบกวนจุดเด่นของภาพ ผลงานภาพพิมพ์ในกลุ่มนี้จะมีค่าน้ำหนักค่อนข้างเข้ม มีค่าต่างแสงที่ชัดเจน

กลุ่มที่ 2 การจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีลวดลายอิสระและเรขาคณิตเป็นหลัก

ผลงานภาพพิมพ์ผิววน เทคนิควัสดุปะติด ในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพ โดยแบ่งสัดส่วนของภาพออกเป็นซ้าย-ขวา บน-ล่าง และองค์ประกอบที่กระจัดกระจาย เน้นความแตกต่างของพื้นผิว รวมทั้งชิ้นส่วนต่าง ๆ ของพื้นผิวที่มีความขัดแย้งกัน เน้นให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในภาพ ลวดลายกราฟิกที่เกิดจากผิวผ้า โดยพื้นผิวจะมีลักษณะซ้ำ ๆ ตามลักษณะการผูกมัดทำให้เกิดเอกภาพในผลงาน

กลุ่มที่ 3 การจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีลวดลายพรรณพฤกษาเป็นหลัก

ผลงานภาพพิมพ์ผิววน เทคนิควัสดุปะติด ในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพ โดยให้ลวดลายที่มีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ใบไม้ ได้แสดงความเด่นชัดของรูปร่างต่าง ๆ โดยพื้นผิวในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เกิดจากผ้าลูกไม้ซึ่งมีความนูนเด่นชัดเห็นได้ก่อนการพิมพ์ซึ่งต่างจากพื้นผิวในกลุ่มแรกซึ่งต้องอาศัยการคาดเดาในการให้คุณลักษณะของพื้นผิว

ภาพ 9 แสดงตัวอย่างภาพผลงานที่เสร็จจุ่มกลุ่มที่ 1
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

ภาพ 10 แสดงตัวอย่างผลงานที่เสร็จจุ่มกลุ่มที่ 2
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

ภาพ 11 แสดงตัวอย่างผลงานที่เสร็จจุ่มกลุ่มที่ 3
ที่มา: ประทีป สุวรรณโร, 2563

สรุปผลการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม การศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมตัวอย่างผ้าจากสถานประกอบการจำหน่ายผ้า สถานที่ตัดเย็บผ้าในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งได้ดำเนินการสำรวจแหล่งจำหน่ายและแหล่งตัดเย็บเสื้อผ้าที่สามารถหาพื้นผิวผ้าที่จะใช้ในกระบวนการการวิจัยจากสถานประกอบการผ้าในพื้นที่ดังนี้ 1. ร้านจำหน่ายผ้าพื้นจำนวน 10 ร้าน 2. ร้านตัดเย็บเสื้อผ้าในจังหวัดปัตตานี จำนวน 10 ร้าน ซึ่งจำหน่ายผ้าหลายชนิด และอุปกรณ์ตกแต่งเสื้อผ้าเช่น ลูกไม้ กระดุม เป็นต้น นอกจากนี้ยังขายเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ตัดเย็บเองด้วยเช่น ผ้านวม เสื้อโอบี กางเกง เสื้อสตรี เป็นต้น
2. การสำรวจและคัดเลือกพื้นผิวผ้าเพื่อใช้ในการทดสอบการติดสีให้ลวดลาย ทำการสำรวจและคัดเลือกจากสถานประกอบการผ้าในจังหวัดปัตตานีได้จำนวน 75 ตัวอย่าง โดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นผิวผ้าที่มีความเหมาะสมเพื่อนำมาพิมพ์ตามกระบวนการภาพพิมพ์และการทดลองพิมพ์เพื่อหาลักษณะพื้นผิว
3. การทดลองพิมพ์ชิ้นส่วนผ้าเพื่อทดสอบหาพื้นผิวผ้า ทดลองพิมพ์ชิ้นส่วนผ้าที่ได้จากสถานประกอบการผ้า รวมทั้งสิ้น 75 ตัวอย่าง ด้วยกระบวนการพิมพ์ด้วยแท่นพิมพ์อัดแรง นำผลการทดลองพิมพ์พื้นผิวผ้ามาวิเคราะห์และเลือกพื้นผิวโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ จัดกลุ่มพื้นผิวเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลลักษณะพื้นผิวและคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญให้เลือกจาก 75 ตัวอย่าง ให้เหลือ 30 ลักษณะพื้นผิว สำหรับใช้ออกแบบแม่พิมพ์สร้างสรรค์ผลงานผลงานภาพพิมพ์ผืนผ้า เทคนิควัสดุปะติด
4. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์วัสดุปะติด สร้างสรรค์แม่พิมพ์ภาพพิมพ์ผืนผ้า เทคนิควัสดุปะติด โดยมีการกำหนดแนวคิด รูปแบบและเทคนิค ขั้นตอนการสร้างสรรคภาพร่างผลงานตามแนวทางศิลปะแบบนามธรรม (Abstract Art) กระบวนการสร้างสรรค์นำผลของพื้นผิวและทัศนธาตุทางศิลปะจำนวนผลงาน วิเคราะห์ผลจากการสร้างสรรค์

อภิปรายผล

การสร้างผลงานของผู้วิจัย มีขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์และการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารเป็นการศึกษาลักษณะของพื้นผิวผ้า ที่พบได้จากสถานประกอบการเกี่ยวกับผ้าที่มีอยู่ทั่วไปในจังหวัดปัตตานี ศึกษาจากผ้าที่เป็นผ้าชิ้นจากร้านจำหน่ายผ้า และเศษผ้าจากร้านตัดเย็บทั่วไป กำหนดพื้นที่สำหรับการสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพื้นผิวในลักษณะต่าง ๆ ของพื้นผิวผ้าและการศึกษาทางด้านศิลปกรรมและผลงานภาพที่มีลักษณะการสร้างสรรค์จากพื้นผิวของผ้า พบว่าศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานลักษณะนี้โดยใช้พื้นผิวผ้าเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานมีทั้งศิลปินไทยและศิลปินต่างประเทศในลักษณะของผลงานภาพพิมพ์และศิลปะสื่อผสม

ข้อมูลพื้นผิวผ้าที่ใช้ในการทดลองสร้างสรรค์งานผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด ผู้วิจัยสุ่มเลือกผ้าจากสถานประกอบการจำนวน 10 สถานประกอบการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ลงพื้นที่สำรวจเลือกสุ่มตัวอย่างผ้าที่มีความเหมาะสมไม่หนาหรือบางจนเกินไป และมีพื้นผิวที่แตกต่างกันมีความหลากหลายทางลวดลาย ผู้วิจัยเลือกพื้นผิวผ้าจากร้านค้าและสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับผ้า รวมทั้งสิ้น 75 ตัวอย่าง โดยชิ้นส่วนผ้าส่วนใหญ่เป็นผ้าประเภทถักและผ้าไม่ถักไม่ทอ นำชิ้นส่วนมาทดลองพิมพ์เพื่อค้นหาลักษณะพื้นผิว และให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกพื้นผิวที่มีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับสร้างสรรค์ผลงานผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด

การทดลองพิมพ์เพื่อค้นหาพื้นผิวเพื่อเป็นข้อมูลในการใช้สร้างสรรค์ผลงานผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด จากพื้นผิวผ้า ได้ผลของพื้นผิวที่มีความหลากหลาย สามารถจัดกลุ่มตามลักษณะความแตกต่างของพื้นผิวที่ปรากฏจากการทดสอบพิมพ์พื้นผิวได้ 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงค่าน้ำหนักอ่อน-แก่
2. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะลวดลายเส้น
3. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะเรขาคณิตและลวดลายอิสระ
4. กลุ่มพื้นผิวผ้าที่แสดงลักษณะลวดลายพรรณพฤกษา

พื้นผิวผ้าประเภททอจะให้คุณลักษณะพื้นผิวที่เป็นความแตกต่างของค่าน้ำหนัก ผ้าทอที่มีความหยาบละเอียดแตกต่างกันจะให้ค่าน้ำหนักของพื้นผิวที่มีความหลากหลาย เทาและดำ ความแตกต่างดังกล่าวเกิดจากความหนาแน่นและการเรียงตัวของเส้นใยในทิศทางต่าง ๆ เช่น เรียงเป็นเส้นทแยง และประสานตัดกันไปมา ผ้าลูกไม้ จะให้ลวดลายที่สวยงาม และมีความชัดเจนในตัวลวดลาย ผ้าถักจะให้พื้นผิวที่ฟูและไม่คมชัดเหมาะสำหรับการสร้างพื้นผิวที่เป็นพื้นหลังของภาพ ผ้าบางชนิดทดลองพิมพ์ได้ง่ายเพราะไม่บางหรือหนาจนเกินไป การพิมพ์อาจทำให้เกิดปัญหากับกระดาษในขณะพิมพ์ได้ ผลการคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ ได้พื้นผิวเพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานจากความแตกต่างหลากหลายทางพื้นผิว ทำให้ได้ผลงานภาพพิมพ์ที่เกิดจากความหลากหลายของพื้นผิว การทับซ้อนกันของลวดลายเป็นความงามตามกระบวนการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด โดยเลือกหลักการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสม 3 ลักษณะซึ่งประกอบด้วย

1. การจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีค่าน้ำหนักเป็นจุดเด่น ผลงานผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด ในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพให้พื้นผิวที่เป็นจุดเด่นของภาพอยู่บริเวณกึ่งกลางของภาพโดยให้จุดเด่นของภาพ กินพื้นที่มากกว่าพื้นผิวอื่นในภาพและเลือกพื้นผิวที่ให้ค่าน้ำหนักอ่อนอยู่บริเวณรอบนอกเพื่อไม่ให้รบกวนจุดเด่นของภาพ ผลงานภาพพิมพ์ในกลุ่มนี้จะมีย่าน้ำหนักค่อนข้างเข้ม มีค่าต่างแสงที่ชัดเจน

2. การจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีลวดลายอิสระและเรขาคณิตเป็นหลัก ผลงานผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด ในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพ โดยแบ่งสัดส่วนของภาพออกเป็นซ้าย-ขวา บน-ล่าง และองค์ประกอบที่กระจาย เน้นความแตกต่างของพื้นผิว รวมทั้งชิ้นส่วนต่าง ๆ ของพื้นผิวที่มีความขัดแย้งกัน เพื่อขับเน้นให้เกิดการเคลื่อนไหวภายในภาพ ลวดลายกราฟิกที่เกิดจากผิวผ้า โดยพื้นผิวจะมีลักษณะซ้ำ ๆ ตามลักษณะการผูกมัด ทำให้เกิดเอกภาพในผลงาน

3. การจัดองค์ประกอบโดยใช้พื้นผิวที่มีลวดลายพรรณพฤกษาเป็นหลัก ผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด ในกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นการจัดวางองค์ประกอบภาพ โดยให้ลวดลายที่มีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ใบไม้ ได้แสดงความเด่นชัดของรูปร่างต่าง ๆ

โดยพื้นผิวในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เกิดจากผ้าลูกไม้ซึ่งมีความนูนเด่นชัดเห็นได้ก่อนการพิมพ์ซึ่งต่างจากพื้นผิวในกลุ่มแรกซึ่งต้องอาศัยการคาดเดาในการให้คุณลักษณะของพื้นผิว

การสร้างสรรคผลงานผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด ใช้แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานใช้เทคนิคแม่พิมพ์ผิวนูน หรือภาพพิมพ์วัสดุปะติดซึ่งเป็นเทคนิคภาพพิมพ์ที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ที่ครบถ้วนและมีการใช้สีซึ่งพิมพ์เป็นพื้นหลังผลงานมีการออกแบบชิ้นงานก่อนสร้างสรรค์ มีการพิมพ์เพื่อทดสอบแม่พิมพ์ในกระบวนการแรกเพื่อพิจารณาพื้นผิวที่ปรากฏ ก่อนดำเนินการพิมพ์ผลงานจริงลงบนกระดาษสำหรับงานศิลปะภาพพิมพ์ ผลของพื้นผิวและทัศนธาตุในทางศิลปะพื้นผิวจากกลดลายของผ้า ให้ผลในหลายลักษณะทั้งความหยาบ ความละเอียด ความขรุขระ เส้น น้ำหนัก และรูปร่างรูปทรงต่าง ๆ ส่งผลต่อความรู้สึกจากผลงานที่ได้สร้างสรรค์ออกมาด้วยความแตกต่าง หลากหลายของพื้นผิวในลักษณะต่าง ๆ อย่างกลมกลืน

การวิจัยนี้จะเป็ทางเลือกให้กับการสร้างสรรคผลงานภาพพิมพ์ ทางด้านการเลือกใช้วัสดุที่อยู่ใกล้ตัว นำมาสร้างสรรค์ผลงาน เป็นฐานข้อมูลใหม่ทางด้านวัสดุในทางทัศนศิลป์และเป็นประโยชน์สำหรับครู อาจารย์ ผู้สอนศิลปะ ทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัยใช้เป็นแนวทางในการสอนศิลปะภาพพิมพ์และการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวัสดุท้องถิ่นประเภทอื่น ที่สามารถนำมาสร้างแม่พิมพ์วัสดุอย่างง่ายโดยใช้ในกระบวนการทางศิลปะภาพพิมพ์และมีการรวบรวมวัสดุสำหรับการสร้างสรรค์ด้านศิลปะอย่างเป็นระบบ
3. ควรมีการศึกษาด้านกระบวนการพิมพ์อย่างง่ายสำหรับส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนทั้งในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย
4. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางด้านศิลปะภาพพิมพ์ และมีการนำเสนอในรูปแบบของนิทรรศการ มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องเทคนิคผลงานภาพพิมพ์ผิวนูน เทคนิควัสดุปะติด จากวัสดุประเภทเศษผ้าและวัสดุทั่วไปในท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร เกิดแก้ว. (2558). การศึกษาผ้าชนิดต่าง ๆ ด้วยเทคนิค ATR-FTIR, TGA และ DSC เพื่อประโยชน์ทางนิติวิทยาศาสตร์. วท.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2563, จาก <http://202.44.135.157/dspace/bitstream/123456789/284/1/%e0%b8%88%e0%b8%b4%e0%b8%a3%e0%b8%b2%e0%b8%9e%e0%b8%a3.pdf>
- ธนเดช วรวงษ์. (2557). ศิลปะภาพพิมพ์ช่องฉลุ. *Journal Art Klong Hok*, 100-123. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2563, จาก <http://www.journal.rmutt.ac.th:8080/index.php/arts/article/download/291/293>.
- ปัทมพร ทนชัยบุตร. (2548). ทำความรู้จักภาพพิมพ์แกะไม้. *วารสารศูนย์บริการวิชาการ*, 13(3), 32-38.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ, 129-131.
- ผกามาศ สุวรรณนิภา. (2563). เส้นใยในงานศิลปะ. *วารสารศิลปกรรมบูรพา*. สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2563, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/buraphaJ/article/download/244139/165454>.
- สมศิริ อรุโณทัย. (2559). การวาดเส้นสร้างสรรค์: ภาพพิมพ์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 3(3), 161-174.

สายชล มงคล. (2554). การศึกษาชนิดของผ้าที่มีผลต่อวิธีการเย็บวงแขนเสื้อ. คศ.ม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี, สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2563, จาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/789/1/124355.pdf>

สี แสงอินทร์. (2557). ภาพองค์ประกอบศิลป์: กรณีสึกษาเทคนิคการสร้างงานศิลปะภาพพิมพ์ครั้งเดียว โดยใช้แผ่นพลาสติกกรองพื้น. วารสารวิจิตรศิลป์, 5(1), 205-236.